

Mikulová, Jana

### 34. lekce

In: Mikulová, Jana. *Základní kurz latiny*. 2. díl. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, pp. 171-188

ISBN 978-80-210-6499-7; ISBN 978-80-210-6502-4 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128878>

Access Date: 18. 10. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

# 34. lekce

## Gramatika

### Sloveso *fīō, fierī*

Sloveso *fīō, fierī, factus sum* „stát se, stávat se“ má ve větě srovnatelné významy a funkce jako české sloveso „stát se“. Kromě toho také nahrazuje pasivum slovesa *faciō, ere*.

### Tvary

Sloveso *fīō, fierī* má pouze některé tvary, ostatní jsou doplňovány tvary slovesa *facere* nebo slovesa *esse*.

#### Prézentní systém

Většina tvarů prézentního systému má aktivní koncovky, pouze infinitiv má pasivní zakončení na *-rī*.

Participium prézentu sloveso *fīō, fierī* nemá, gerundivum přejímá od slovesa *faciō, ere*.

|        | indikativ<br>prézentu    | indikativ<br>imperfekta           | indikativ<br>futura I    | konjunktiv<br>prézentu      | konjunktiv<br>imperfekta       |
|--------|--------------------------|-----------------------------------|--------------------------|-----------------------------|--------------------------------|
| sg. 1. | <i>fī-ō</i><br>stávám se | <i>fī-ē-bam</i><br>stával jsem se | <i>fī-am</i><br>stanu se | <i>fī-am</i><br>ať se stanu | <i>fīere-m</i><br>stal bych se |
| 2.     | <i>fī-s</i>              | <i>fī-ē-bās</i>                   | <i>fī-ēs</i>             | <i>fī-ās</i>                | <i>fīerē-s</i>                 |
| 3.     | <i>fī-t</i>              | <i>fī-ē-bat</i>                   | <i>fī-et</i>             | <i>fī-at</i>                | <i>fīere-t</i>                 |
| pl. 1. | <i>fī-mus</i>            | <i>fī-ē-bāmus</i>                 | <i>fī-ēmus</i>           | <i>fī-āmus</i>              | <i>fīerē-mus</i>               |
| 2.     | <i>fī-tis</i>            | <i>fī-ē-bātis</i>                 | <i>fī-ētis</i>           | <i>fī-ātis</i>              | <i>fīerē-tis</i>               |
| 3.     | <i>fī-unt</i>            | <i>fī-ē-bant</i>                  | <i>fī-ent</i>            | <i>fī-ant</i>               | <i>fīere-nt</i>                |

|           |        |               |            |
|-----------|--------|---------------|------------|
| Imperativ | 2. sg. | <i>fī!</i>    | staň se!   |
|           | 2. pl. | <i>fī-te!</i> | staňte se! |

Infinitiv prézentu

*fīerī*

stávat se

Participium prézentu aktiva:

—

Gerundivum:

*faciendus, a, um*

ten, který má být udělán, který se má stát

**Perfektní systém**

V perfektním systému má *fiō, fierī* pasivní tvary slovesa *faciō, ere*. Z aktivních tvarů má participium futura aktiva a infinitiv futura aktiva, které přejímá od slovesa *esse*.

|     |    | ind. pf.                          | ind. plpf.                               | ind. fut. II                     |
|-----|----|-----------------------------------|------------------------------------------|----------------------------------|
| sg. | 1. | factus, a, um sum<br>stal jsem se | factus, a, um eram<br>dříve jsem se stal | factus, a, um erō<br>až se stanu |
|     | 2. | factus, a, um es                  | factus, a, um erās                       | factus, a, um eris               |
|     | 3. | factus, a, um est                 | factus, a, um erat                       | factus, a, um erit               |
| pl. | 1. | factī, ae, a sumus                | factī, ae, a erāmus                      | factī, ae, a erimus              |
|     | 2. | factī, ae, a estis                | factī, ae, a erātis                      | factī, ae, a eritis              |
|     | 3. | factī, ae, a sunt                 | factī, ae, a erant                       | factī, ae, a erunt               |

|     |    | konj. pf.                            | konj. plpf.                             |
|-----|----|--------------------------------------|-----------------------------------------|
| sg. | 1. | factus, a, um sim<br>ať jsem se stal | factus, a, um essem<br>byl bych se stal |
|     | 2. | factus, a, um sis                    | factus, a, um essēs                     |
|     | 3. | factus, a, um sit                    | factus, a, um esset                     |
| pl. | 1. | factī, ae, a simus                   | factī, ae, a essēmus                    |
|     | 2. | factī, ae, a sitis                   | factī, ae, a essētis                    |
|     | 3. | factī, ae, a sint                    | factī, ae, a essent                     |

**Infinitiv perfekta:**

factum, a, um esse

že se stal

**Infinitiv futura aktiva:**

futūrum, am, um esse (fore)

že se stane

**Infinitiv futura pasiva:**

factum īrī

že bude udělán

**Participium perfekta pasiva:**

factus, a, um

ten, který se stal

**Participium futura aktiva:**

futūrus, a, um

ten, který chce / hodlá se stát

**Supinum:**

—

**Supinum II**

—

Místo infinitivu *futūrum, am, um esse* lze použít tvar *fore*.

Tvary perfektního systému lze překládat jak pomocí slovesa „stát se“, tak pomocí sloves „dělat“ nebo „být“. Překlad se volí na základě významu v konkrétní větě.

## Významy a použití

Sloveso *fīō, fierī* může mít několik významů

- „stát se, stávat se (někým, něčím, nějakým)“
- „být dělán“, tj. pasivum slovesa *faciō, ere*
- „stát se, přihodit se“

Ve významu „stát se někým, něčím, nějakým“ funguje sloveso *fierī* ze syntaktického hlediska stejně jako sponové sloveso *esse*. Substantivum nebo adjektivum, které vyjadřuje kým, čím nebo jakým se podmět stává, je ve stejném pádě jako podmět a shoduje se s ním také v dalších gramatických kategoriích. V češtině je sponové jméno obvykle v 7. pádě.

*Amīcus meus magister bonus est.*

Můj přítel je dobrým učitelem.

*Amīcus meus magister bonus fit.*

Můj přítel se stává dobrým učitelem.

*Sciō amīcum meum magistrum bonum esse.*

Vím, že můj přítel je dobrým učitelem.

*Sciō amīcum meum magistrum bonum fierī.*

Vím, že se můj přítel stává dobrým učitelem.

Ve významu „stát se, přihodit se“ se sloveso *fīō, fierī* používá pouze ve 3. osobě singuláru nebo plurálu, např.

*hoc saepe fit*

to se často stává

*haec aliter facta sunt*

to se stalo jinak, tyto věci se staly jinak

## Složeniny slovesa *faciō*

Sloveso *fīō, fierī* nahrazuje pasivum (vyjma gerundiva) nejen slovesa *faciō, ere*, ale i některých jeho složenin.

Složeniny, které obsahují sloveso *faciō* v nezměněné podobě, tvoří pasivum pomocí slovesa *fīō, fierī*. První složka těchto složenin není předložkou a má dvě slabiky, např.:

|                 |                         |                 |                         |
|-----------------|-------------------------|-----------------|-------------------------|
| pate-faciō, ere | odkrýt, odhalit         | pate-fīō, fierī | být odkrýt, odhalen     |
| cale-faciō, ere | ohřívat                 | cale-fīō, fierī | být ohříván             |
| assue-faciō     | zvykat (někoho na něco) | assue-fīō       | být přivykán, zvykat si |

Naopak složeniny, v nichž se *-faciō* změnilo na *-ficiō*, mají pasivum zcela pravidelně jako všechna ostatní slovesa typu *capīō*. Většinou mívají jednoslabičnou předponu.

|                |                        |                      |                     |
|----------------|------------------------|----------------------|---------------------|
| cōn-ficiō, ere | dokončit               | cōn-ficior, cōn-ficī | být odkrýt, odhalen |
| af-ficiō, ere  | opatřit (někoho něčím) | af-ficior, af-ficī   | být opatřen čím     |
| ef-ficiō, ere  | způsobit               | ef-ficior, ef-ficī   | být způsobován      |

## Slovesa *meminī, ōdī*

Slovesa *meminī, meminisse* „pamatovat si“ a *ōdī, ōdisse* „nenávidět“ mají pouze tvary od perfektního kmene, avšak s významem časů a způsobů tvořených od kmene přítomného. Označují se proto jako *préteritopřezentní*. Tvary perfekta mají význam přítomného, tvary *plusquamperfekta* mají význam imperfekta a tvary *futura II* mají význam *futura I*. Platí to jak pro indikativ, tak pro konjunktiv.

| Indikativ perfekta          |    |                               |
|-----------------------------|----|-------------------------------|
| sg.                         | 1. | memin-ī pamatuji se           |
|                             | 2. | memin-istī                    |
|                             | 3. | memin-it                      |
| pl.                         | 1. | memin-imus                    |
|                             | 2. | memin-istis                   |
|                             | 3. | memin-ērunt                   |
| Indikativ plusquamperfekta  |    |                               |
| sg.                         | 1. | memin-eram pamatoval jsem si  |
|                             | 2. | memin-erās                    |
|                             | 3. | memin-erat                    |
| pl.                         | 1. | memin-erāmus                  |
|                             | 2. | memin-erātis                  |
|                             | 3. | memin-erant                   |
| Indikativ futura II         |    |                               |
| sg.                         | 1. | memin-erō budu si pamatovat   |
|                             | 2. | memin-eris                    |
|                             | 3. | memin-erit                    |
| pl.                         | 1. | memin-erimus                  |
|                             | 2. | memin-eritis                  |
|                             | 3. | memin-erint                   |
| Konjunktiv perfekta         |    |                               |
| sg.                         | 1. | memin-erim ať si pamatuji     |
|                             | 2. | memin-eris                    |
|                             | 3. | memin-erit                    |
| pl.                         | 1. | memin-erimus                  |
|                             | 2. | memin-eritis                  |
|                             | 3. | memin-erint                   |
| Konjunktiv plusquamperfekta |    |                               |
| sg.                         | 1. | memin-issem pamatoval bych si |
|                             | 2. | memin-issēs                   |
|                             | 3. | memin-isset                   |
| pl.                         | 1. | memin-issēmus                 |
|                             | 2. | memin-issētis                 |
|                             | 3. | memin-issent                  |

|        |  |                              |                                            |
|--------|--|------------------------------|--------------------------------------------|
|        |  | <b>Infinitiv perfekta</b>    |                                            |
|        |  | memin-isse pamatovat si      | ōd-isse nenávidět                          |
|        |  | <b>Participium futura</b>    |                                            |
|        |  | —                            | ōsūrus, a, um (ten), který hodlá nenávidět |
|        |  | <b>Imperativ</b>             |                                            |
| sg. 2. |  | <b>memen-tō</b> pamatuj!     | —                                          |
| pl. 2. |  | <b>memen-tōte</b> pamatujte! | —                                          |

Imperativ slovesa *meminī*, *isse* je stejně jako u slovesa *sciō*, *īre* tvořen pomocí koncovek imperativu II.

Tato slovesa nemají pasivum, a proto se pasivní význam vyjadřuje pomocí jiných prostředků, např. *in odiō esse* „být v nenávisti“.

### Sloveso *coepī*

Pouze perfektní tvary má rovněž sloveso *coepī* „začal jsem“. Jeho perfektní tvary však mají perfektní význam. Sloveso *coepī* má také pasivum, které se tvoří pomocí participia *coeptus*, *a*, *um*. Časování je zcela pravidelné.

|               |                                                                                                                                      |
|---------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ind. pf.:     | <i>coepī</i> „začal jsem“, <i>coepistī</i> , <i>coepit</i> , <i>coepimus</i> , <i>coepistis</i> , <i>coepērunt</i>                   |
| ind. plpf.:   | <i>coeperam</i> „dříve jsem začal“, <i>coeperās</i> , <i>coeperat</i> , <i>coeperāmus</i> , <i>coeperātis</i> , <i>coeperant</i>     |
| ind. fut. II: | <i>coeperō</i> „až začnu“, <i>coeperis</i> , <i>coeperit</i> , <i>coeperimus</i> , <i>coeperitis</i> , <i>coeperint</i>              |
| konj. pf.:    | <i>coeperim</i> „ať jsem začal“, <i>coeperis</i> , <i>coeperit</i> , <i>coeperimus</i> , <i>coeperitis</i> , <i>coeperint</i>        |
| konj. plpf.:  | <i>coepissem</i> „byl bych začal“, <i>coepissēs</i> , <i>coepisset</i> , <i>coepissēmus</i> , <i>coepissētis</i> , <i>coepissent</i> |
| inf. pf.:     | <i>coepisse</i> „že začal“                                                                                                           |
| inf. fut.     | <i>coeptūrum</i> , <i>am</i> , <i>um esse</i> „že začne“                                                                             |
| ptc. pf.:     | <i>coeptus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> „započatý, (ten), který začal“                                                                 |
| ptc. fut.:    | <i>coeptūrus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> „(ten), který chce / hodlá začít“                                                            |

V přítomném systému se používá sloveso *incipiō*, *ere* „začínat“.

### Semideponentní slovesa

V latině je malá skupina tzv. semideponentních sloves, která jsou částečně nedepo-  
nentní a částečně deponentní. Lze rozlišit dvě skupiny:

- slovesa v přítomném systému nedepo-  
nentní a v perfektním deponentní
- slovesa v přítomném systému deponentní a v perfektním nedepo-  
nentní

**Slovesa deponentní pouze v perfektním systému**

Do této skupiny patří většina semideponentních sloves:

|                  |                           |                     |                   |
|------------------|---------------------------|---------------------|-------------------|
| audeō, ēre       | odvážit se                | ausus, a, um sum    | odvážil jsem se   |
| fidō, ere        | důvěřovat                 | fishus, a, um sum   | důvěřoval jsem    |
| cōnfidō, ere     | důvěřovat                 | cōnfisus, a, um sum | důvěřoval jsem    |
| diffidō, ere     | nedůvěřovat               | diffisus, a, um sum | nedůvěřoval jsem  |
| gaudeō, ēre      | radovat se                | gavisus, a, um sum  | zaradoval jsem se |
| soleō, ēre       | mít ve zvyku (něco dělat) | solitus, a, um sum  | měl jsem ve zvyku |
| taedet, ēre (mē) | hnusit se (mi)            | pertaesum est (mē)  | zhnusilo se (mi)  |

Sloveso *taedet* „hnusí se“ je neosobní a má pouze tvary 3. osoby singuláru. Osoba, které se něco hnusí, se vyjadřuje pomocí akuzativu. Věc, která se hnusí, je v genitivu.

Sloveso *soleō, ēre* se pojí obvykle s infinitivem, např. *Vesperī legere soleō*. „Večer mám ve zvyku číst.“, „Večer obvykle čtu.“

**Slovesa deponentní pouze v přítomném systému**

Do této skupiny patří pouze jedno sloveso:

|                   |           |         |                |
|-------------------|-----------|---------|----------------|
| revertor, revertī | vracet se | revertī | vrátil jsem se |
|-------------------|-----------|---------|----------------|

Sloveso *revertī* však má ještě participium perfekta *reversus, a, um* s aktivním významem „(ten), který se vrátil“ a participium futura aktiva *reversūrus, a, um* „(ten), který se hodlá vrátit“.

# Slovní zásoba

aër, aëris, m. (ak. aëra)  
 agrestis, e  
   ▪ agrestēs, ium, m.  
 antecēdō, ere, cessi, cessum  
 arca, ae, f.  
 as(ad)sentātiō, ōnis, f.  
 as(ad)suēfatiō, ere, fēcī, factum +ak.  
 āvertō, ere, verti, versum  
 calefatiō, ere, fēcī, factum  
 coepi, coepisse  
 delinquō, ere, liqui, lictum +ak.  
 dēspiciō, ere, spexi, spectrum  
 diffidō, ere, fisis sum  
 diluvium, ii, n.  
 exportō, āre, āvi, ātum  
 fallō, ere, fefelli, falsum  
 fāstidiōsē  
 fāstidiōsus, a, um  
 fidō, ere, fisis sum  
 fiō, fieri, factus sum  
 frēnum, i, n. (pl. frēni, ōrum, m.)  
 infēlicitās, ātis, f.  
 infimus, a, um  
 insānia, ae, f.  
 lentus, a, um  
 levitās, ātis, f.  
 lucrum, i, n.  
 meminī, isse +gen. / +ak.  
 meritō  
 meritō  
 misereor, ēri, miseritus sum +gen.  
 mora, ae, f.  
   ▪ sine morā  
 nōdum  
 obscūrus, a, um  
 occultus, a, um  
 ōdi, isse, ōsūrus  
 pactum, i, n.  
   ▪ quō pactō  
 Parthi, ōrum, m.  
 perpetuus, a, um  
 pretiōsus, a, um  
 probō, āre, āvi, ātum  
 quemadmodum (quem ad modum)  
 sēcūrus, a, um  
 simul  
 taedet, ēre, pertaesum est +ak.  
 (někomu) +gen. (něco)  
 temere  
 virga, ae, f.

vzduch, ovzduší  
 polní, venkovský, nevzdělaný  
   ▪ venkované  
 jít napřed, předcházet, předstihnout, předčit  
 pokladna  
 přisvědčování, pochlebování, lichocení  
 přivykat, učit (někoho něčemu)  
 odvrátit, odvracet, odhánět, odvádět  
 ohřívat, zahřívat  
 začít  
 chybovat, provinít se (v něčem, něčím)  
 pohrdat, opovrhovat  
 nedůvěřovat, nespolehat  
 povodeň, potopa  
 vyvážet  
 klamat, podvádět, zatajit  
 s nechutí, s odporem, s nelibostí  
 cítící nechuť, odpor, odporný  
 důvěřovat, mít důvěru, spolehat  
 stát se, stávat se  
 uzda  
 neštěstí  
 nejnižší, nejspodnější, nejhorší  
 šílenství, nerozumnost  
 pomalý, zdlouhavý, váhavý  
 lehkost, bezvýznamnost, povrchnost, nestálost, lehkomyšlnost  
 zisk, zisknost  
 pamatovat si, pamatovat na (něco, někoho)  
 zasloužené, právem  
 právem, zasloužené  
 smilovat se (nad někým)  
 zdržení, odklad, zpoždění  
   ▪ bez prodlení, ihned  
 ještě ne  
 temný, skrytý, nejasný, neznámý  
 skrytý, tajný  
 nenávidět  
 smlouva, způsob  
   ▪ jakým způsobem, jak  
 Parthové  
 věčný, stálý, trvalý, neustálý, souvislý  
 cenný, vzácný, drahocenný  
 zkoušet, zkoumat, schvalovat, uznat (za dobré, prospěšné),  
 potvrdit  
 jak (tázací i vztahné)  
 bezpečný, klidný, bez nebezpečí  
 zároveň, současně  
 hnusit se, nelíbit se (někomu, něco), mít/cítit odpor, nechuť  
 nerozvázně, nerozumně, bez příčiny, lehkomyšlně  
 prut, větev, hůl, metla

# Cvičení

## 1. K aktivním tvarům doplňte tvary pasivní

|           |     |                   |  |
|-----------|-----|-------------------|--|
| faciō     | fīō | patefaciēbās      |  |
| faciās    |     | afficiāmus        |  |
| facis     |     | assuēfaciēs       |  |
| fēcistī   |     | patefēcīt         |  |
| faciēbant |     | perficient        |  |
| fac       |     | dēficerēmus       |  |
| fēcisse   |     | perficeret        |  |
| facerētis |     | perfēcerint       |  |
| facimus   |     | patefēcistis      |  |
| faciēmus  |     | patefēcisse       |  |
| fēcerant  |     | assuēfacerētis    |  |
| facite    |     | perfectūrum esse  |  |
| facerēs   |     | patefacerent      |  |
| faciet    |     | afficiēs          |  |
| faciant   |     | calefactūrum esse |  |

## 2. Ke tvarům prézentu doplňte tvary perfekta

vidēmus, solēmus, laetāminī, audet, fīdit, gaudētis, audit, revertuntur, sūmuntur, taedet, redītis, adipisceris, vertuntur

## 3. Doplňte slovesné tvary

|              |               |            |
|--------------|---------------|------------|
| <i>laudō</i> | <i>meminī</i> | <i>ōdī</i> |
| laudāmus     |               |            |
| laudābit     |               |            |
| nōn laudārēs |               |            |
| laudāte      |               |            |
| laudāre      |               |            |
| nē laudētis  |               |            |
| laudant      |               |            |
| laudābunt    |               |            |

## 4. Vyberte tvary, které mohou být vytvořeny od perfektního kmene

revertī, revertantur, reverteris, reverterāmus, revertitur, revertit, revertēris, revertuntur, revertērunt, revertere

### 5. Nahradte sloveso redire slovesem reverti nebo naopak

1. Sub idem tempus lēgātī ab rēgibus Rōmam **revertērunt**. (Liv. 35, 22, 1)
2. Militēs in itinere ab eō discēdunt ac domum **revertuntur**. (Caes. *civ.* 1, 12, 2)
3. Is ad mē Īdibus **revertētur**. (Cic. *Att.* 12, 5c, 1)
4. Sed ad praeterita **revertāmur**. (Cic. *Att.* 5, 20, 6)
5. Arabēs dīcuntur omnēs **revertisse**. (podle Cic. *fam.* 3, 8, 10)
6. Scīs unde **redeam**. (podle Sen. *Phaedr.* 938)
7. **Redeō** nunc ad epistulam tuam. (Cic. *Att.* 14, 13, 5)
8. Intellegēbam mihi cum illīs esse **redeundum**. (podle Cic. *p. red. in sen.* 34, 17)
9. C. Caesarī ex Hispaniā **redeuntī** obviam longissimē prōcessistī. (Cic. *Phil.* 2, 78)
10. **Redī!** Quō fugis nunc? (podle Plaut. *Aul.* 415)
11. Cum ē Formiānō **redierō**, faciam statim tē certiōrem. (podle Cic. *Att.* 2, 9, 4)
12. Rūrene iam **redierim** quaeris. (Cic. *Att.* 15, 6, 2)
13. Lēgātī dīxērunt sē ad Caesarem **reditūrōs esse**.

### 6. Nahradte u označených sloves prézens perfektem nebo naopak. Provedte další změny, je-li to nutné.

1. Cūr **es ausus** mentīrī mihi? (Plaut. *Capt.* 704)
2. Salvum tē advēnisse **gaudeō**. (podle Plaut. *Trin.* 1096)
3. **Gaudēmus** tē omnī cūrā liberātum esse.
4. Quis nunc **audet** negāre? (Cic. *Cluent.* 80)
5. Quōmodo sint dī colendī, **solet** praecipī. (Cic. *Phil.* 2, 49)
6. Itaque alter causae **cōnfīdit**, alter **diffīdit**. (Cic. *Q. Rosc.* 11)
7. **Taedet** omnīnō<sup>102</sup> eōs vītāe. (podle Cic. *Att.* 5, 16, 2)

### 7. Sloveso v závorce dejte do správného tvaru

1. Petō tē, ut meī (*meminisse*) \_\_\_\_\_.
2. Utinam, M. Antōnī, avum tuum (*meminisse – by sis pamatoval*) \_\_\_\_\_!  
(Cic. *Phil.* 1, 34)
3. Nōn possum intellegere, cūr illī tē (*ōdisse – nenávidí*) \_\_\_\_\_.
4. Hominēs vitia sua et amant simul et (*ōdisse*) \_\_\_\_\_. (Sen. *epist.* 112, 4)
5. Nisi prīncipēs novī eum (*ōdisse*) \_\_\_\_\_, eum perdere nōn studērent.
6. Itaque mē etiam admonuistī, ut (*gaudēre*) \_\_\_\_\_. (Cic. *Att.* 5, 19, 3)

102 *omnīnō* „úplně, zcela“

7. Lēgātīs imperāvit, nē sine captīvī (*revertī*) \_\_\_\_\_.
8. Quaerēbat, cūr ego tam subitō (*revertī – vrátil jsem se*) \_\_\_\_\_. (podle Cic. *Phil.* 2, 76)
9. Sī iam melius valēs, vehementer (*ego, gaudēre*) \_\_\_\_\_. (Cic. *Att.* 4, 14, 1)
10. Cōgnōscite, iūdicēs, quōmodo rēs pretiōsās auferre (*solēre – měl ve zvyku*) \_\_\_\_\_.
11. Sī (*ego, audēre*) \_\_\_\_\_, Athēnās peterem.<sup>103</sup> (Cic. *Att.* 3, 7, 1)
12. Cupiō vidēre, quis id (*audēre – se odvažuje*) \_\_\_\_\_ dicere. (podle Cic. *Phil.* 5, 6)
13. Nūllō resistere (*audēre – participium, když se nikdo neodvažoval*) \_\_\_\_\_ libertās iīs ērepta est.
14. Valēte, ut hostēs vestrī (*diffidere*) \_\_\_\_\_ sibi. (Plaut. *Rud.* 82)
15. Hunc librum tibi ego nōn (*audēre*) \_\_\_\_\_ mittere, nisi eum lentē ac fāstidiōsē probāvissem. (Cic. *Att.* 2, 1, 1)
16. Cum Rōmam (*ego, revertī*) \_\_\_\_\_, dictum mihi est Hippodamum ad tē profectum esse. (podle Cic. *ad Q. fr.* 3, 1, 21)
17. Sciō, quid (*solēre – se obvykle stává*) \_\_\_\_\_ fierī, sciō, quid (*licēre – je dovoleno*) \_\_\_\_\_. (Cic. *Verr.* II 3, 188)

## 8. Doplňte výrazy do vět

*abīsse, audentēs, ausus est, diffīdis, ōdit*

1. Prōgredi \_\_\_\_\_ nēmō. (Caes. *Gall.* 5, 43, 7)
2. Parthōs timēs quia \_\_\_\_\_ cōpiīs nostrīs. (podle Cic. *fam.* 2, 10, 2)
3. Hercle istum \_\_\_\_\_ gaudeō. (Plaut. *Persa* 300)
4. Vēritās \_\_\_\_\_ morās. (Sen. *Oed.* 850)
5. \_\_\_\_\_ fortūna iuvat, piger ipse sibi obstat. (Sen. *epist.* 94, 28)

## 9. Vyberte správný výraz nebo výrazy

1. Nihil peius (*facere, fierī*) potuit.
2. Cum haec ita (*fierent, fiēbant, fiunt*), quaerēbātur, ubi (*erat, esset, esse*) Cleomenēs. (Cic. *Verr.* II 5, 107)

<sup>103</sup> *petō, ere, īvī, ītum* +ak.: zde „zaměřit (někam), jít (někam)“

3. Dīc ergō, quāre sapiēns nōn dēbeat (*ebrium, ebriō, ebrius*) fierī. (Sen. *epist.* 83, 27)
4. Multis rēbus emptīs servī domum (*redeunt, revertunt, revertuntur, reddunt, redunt, discēdunt, revertērunt*).
5. Filiō nātō parentēs valdē (*gāvīsus est, gāvīsī sunt, gaudēret, gaudent*).
6. Nisi aptus ad hanc rem faciendam mihi (*vidēret, vīsum esset, videātur, vīsus sit, vīsus esset*), eum nōn ēlēgissem.
7. Discēdēns post diem septimum sē (*reversūrum esse, revertere, reditum irī, reditūrum esse, redditūrum esse*) cōfirmat. (podle Caes. *Gall.* 6, 33, 4)
8. Nōtum est eam marītō suō dē omnibus rēbus scribere (*solitam esse, solūtā esse, solvisse*).
9. Narrat enim quemadmodum rērum nātūram imitātus pānem (*coeperit, cēperit, coepisset, cēpisset, coepisse, cēpisse*) facere. (Sen. *epist.* 90, 22)
10. Lēgātī rēgis Antiochī prīmī mihi nuntiāvērunt Parthōrum magnās cōpiās Euphratem transīre (*cēpisse, coepisse, captās esse, coeptās esse*). (podle Cic. *fam.* 15, 1, 2)
11. Fatētur sē maximam pecūniam cum summā sociōrum iniūriā (*cēpisse, coepisse, captam esse, coeptam esse*). (podle Cic. *Verr.* II 3, 221)

## 10. Dejte sloveso fieri do správného tvaru

1. Ego quid (*se stane*) \_\_\_\_\_, nesciō: quid (*stāt se*) \_\_\_\_\_ possit, sciō. (Sen. *epist.* 88, 17)
2. Tū vidēbis, quemadmodum id (*se dēje*) \_\_\_\_\_. (podle Cic. *Att.* 11, 13, 4)
3. Sī tu iam Rōmā profecta eris, tamen cūrābis ut hoc ita (*se stalo*) \_\_\_\_\_. (Cic. *fam.* 14, 15, 2)
4. Pauper (*se stanu*) \_\_\_\_\_: inter plūrēs erō. (Sen. *epist.* 24, 17)
5. Meritō id tibi (*se stalo*) \_\_\_\_\_. (Plaut. *Aul.* 440)
6. In docendō semper cūrāvimus, ut rēs obscūrae (*se staly*) \_\_\_\_\_ faciliōrēs intellectū.
7. At et in prōvinciā iūs dicēbātur et Rōmae iūdicia (*se konaly*) \_\_\_\_\_. (Cic. *Quinct.* 41)
8. Hoc idem (*se dēje*) \_\_\_\_\_ in reliquīs cīvitatibus. (Caes. *Gall.* 7, 15, 2)

**11. Doplňte do vět sloveso *facere* nebo *fieri* ve správném tvaru. Je-li více možností, vysvětlete rozdíly.**

1. Vidē, quaesō,<sup>104</sup> nē quid temere \_\_\_\_\_. (Cic. *Att.* 15, 19, 1)
2. Cavendum erat, nē qua iniūria iīs \_\_\_\_\_.
3. Tē id \_\_\_\_\_ etiam glōriārī solēs. (Cic. *parad.* 4, 32)
4. Quid enim (*fut.*) \_\_\_\_\_, mī Lucilī? (Sen. *epist.* 58, 6)
5. Nōn (*préz.*) \_\_\_\_\_ meliōrem equum aureī frēnī. (Sen. *epist.* 41, 6)
6. A. Verginius et Sp. Servilius cōsulēs (*préz.*) \_\_\_\_\_. (Liv. 2, 51, 4)
7. Sī profectus erit, \_\_\_\_\_ tē certiōrem. (Cic. *fam.* 14, 11, 1)
8. Sī quid est, quod vītam beātam potest \_\_\_\_\_, id bonum est. (podle Sen. *epist.* 44, 6)

**12. Doplňte, jakým nebo čím se kdo stává (adjektiva a substantiva dejte do správného tvaru)**

*bonum, bonus, dives, minor, princeps, sapientior*

1. Utinam hominēs \_\_\_\_\_ fierent!
2. Exspectā: ille \_\_\_\_\_ fiet. (podle Sen. *epist.* 123, 2)
3. \_\_\_\_\_ ex malō nōn fit. (Sen. *epist.* 87, 22)
4. Multī \_\_\_\_\_ fierī volunt.
5. Nōtum est nōbilēs saepe \_\_\_\_\_ fierī.
6. Spērāmus dolōrem tempore \_\_\_\_\_ fierī posse.

**13. Převeďte označenou část věty z aktiva do pasiva nebo naopak**

1. *Dolabellam ā tē gaudeō laudārī et etiam amārī.* (podle Cic. *fam.* 2, 15, 2)
2. *Paucīs post diēbus fit ab Ubiīs certior* Suēbōs omnēs in unū locum cōpiās cōgere. (podle Caes. *Gall.* 6, 10, 1)
3. *Nōli crēdere quemquam fierī aliēnā infēlicitāte fēlicem.* (podle Sen. *epist.* 94, 67)
4. *Populus ei iniūriam facere potuit.*
5. *Iīs imperat, ut viam equitibus patefaciant.* (podle Liv. 10, 41, 8)

<sup>104</sup> *quaesō, ere, sīvī, sītum* „prosit“ (1. os. pl. ind. préz. akt. *quaesumus* „prošíme“)

### 14. Doplňte koncovky

1. Tōta patefī\_\_\_\_\_ mala. (Sen. *Thy.* 788)
2. Caesar multās nātiōnēs imperiō populī Rōmānī pārēre assuēf\_\_\_\_. (podle Cic. *prov.* 33)
3. Balineum calef\_\_\_\_\_ iubēbō. (Cic. *Att.* 2, 3, 4)
4. Militēs ad ūnum omnēs interfic\_\_\_\_\_. (Caes. *civ.* 3, 42, 5)
5. Patef\_\_\_\_\_ est, quid iste cōgitāret. (podle Cic. *Phil.* 11, 1)
6. Lūx, quae sōlem antecēdit, nōndum aēra calef\_\_\_\_\_. (podle Sen. *nat.* 5, 9, 3)
7. Magnō militum studiō paucīs diēbus opus effic\_\_\_\_. (podle Caes. *Gall.* 6, 9, 4)
8. Per somnum, vīnum, īnsāniam multa saepe patef\_\_\_\_\_ sunt. (podle Cic. *top.* 75)
9. Eō diē nihil perf\_\_\_\_\_ est. (Cic. *ad Q. fr.* 2, 3, 3)
10. Id sī ā vōbīs impetrāverō, summō mē beneficiō vestrō adfect\_\_\_\_ esse arbitrābor. (Cic. *fam.* 13, 76, 2)

### 15. Dejte do závislosti na uvedených výrazech

1. Id fierī potest.  
Negant \_\_\_\_\_. (podle Cic. *off.* 3, 9, 39)
2. Nihil sine causā fit.  
Putandum est \_\_\_\_\_. (podle Cic. *fin.* 5, 15, 42)
3. Cōsul factus es.  
Audīvī \_\_\_\_\_.
4. Fēlicior fiet.  
Spērāmus \_\_\_\_\_.
5. Numquam id faciam.  
Prōmisī \_\_\_\_\_.

### 16. Doplňte vzpomínky. Vyberte z nabídky a pak vymyslete vlastní příklady.

*Použijte infinitiv přítomny, který se po slovesech meminī používá i pro minulé děje.*

Quāque aestāte rūs ībāmus. In hortō labōrābāmus. Hieme nix alta iter saepe impediēbat. In urbe nostrā multae arborēs erant. Ūna pars urbis diluviō dēlēta est. Duōs canēs habēbāmus. Ex templō multae statuae ablātae sunt. Multī hominēs pānem domī faciēbant.

Meminī...

## 17. Přeložte do češtiny

1. Meminerimus autem etiam adversus infimōs iūstitiam esse servandam. (Cic. *off.* 1, 13, 41)
2. Scit enim, quō exitūrus sit, quī unde vēnerit, meminit. (Sen. *epist.* 120, 15)
3. Nōn quia difficilia sunt, nōn audēmus, sed quia nōn audēmus, difficilia sunt. (Sen. *epist.* 104, 26)
4. Ōdī hominem et ōderō; utinam ulciscī possem! Sed illum ulcīscuntur mōrēs suī. (Cic. *Att.* 9, 12, 2)
5. Huic mandat, ut explōrātīs omnibus rēbus ad sē quam primum revertātur. (Caes. *Gall.* 4, 21, 2)
6. Meminī etiam, quae nōlō, obliviscī nōn possum, quae volō. (Cic. *fin.* 2, 32, 104)
7. Pertaesum est levitātis, adsentātiōnis, animōrum nōn officiīs, sed temporibus servientium. (Cic. *ad Q. fr.* 1, 2, 4)
8. Nōlite igitur id velle, quod fierī nōn potest, et cavēte, per deōs immortalēs, patrēs cōscriptī, nē spē praesentis pācis perpetuam pācem āmittātis. (Cic. *Phil.* 7, 25)
9. Docēbō, quōmodo fierī dīves celerrimē possīs. (Sen. *epist.* 119, 1)
10. Et quem ad modum nātus et quō pactō educātus sim, meminī. (Cic. *Quinct.* 55)
11. Tantum potest, quantum ōdit. (Sen. *Thy.* 484)
12. Hoc ante omnia fac, mī Lucilī: disce gaudēre. (Sen. *epist.* 23, 3)
13. Eadem aut turpia sunt aut honesta: rēfert, quārē aut quemadmodum fiant. (Sen. *epist.* 95, 43)
14. Caesus est virgīs Cŷmaeus<sup>105</sup> ille Athēnagorās, quī in fame frūmentum exportāre erat ausus. (Cic. *Flacc.* 17)
15. Audē hoc dīcere, quod necesse est. (podle Cic. *Verr.* II 5, 45)
16. Is iūrāre cum coepisset, vōx eum dēfēcit in illō locō „Sī sciēns fallō“. (Cic. *fam.* 7, 1, 2)
17. „Meministīne?“ „Meminī id, quod meminī.“ (podle Plaut. *Epid.* 553)

## 18. Přeložte do latiny

1. Ti, kteří nenávidí jiné lidi, škodí sami sobě.
2. Když se jich soudce ptal, pamatovali si pouze, že v noci viděli<sup>106</sup> jakéhosi muže.
3. Po té, co to bylo oznámeno, se bez prodlení vrátili domů.

---

<sup>105</sup> Cŷmaeus, a, um „kymský“

<sup>106</sup> Přeložte pomocí infinitivu přezentu, viz výše.

4. Tvrdí, že nenávidí lidi, kteří lžou a snaží se oklamat ostatní.
5. Zaradovali jsme se, že jsi přišel v pořádku (*salvus, a, um*) do Itálie.
6. Kéž se nestane to, čeho se všichni obáváme.
7. Vyzvali (tj. napomenuli) jsme je, aby si dobře pamatovali to, co viděli.
8. Píšeš nám méně často, než jsi měl ve zvyku.
9. Po té, co byla odhalena pravda, obviněný přiznal, že z onoho domu odnesl mnoho cenných předmětů.
10. Někteří filozofové a učenci učili lidi, jak se můžou stát lepšími.
11. Co se stane, jestliže nepřijde včas?
12. Je třeba se ptát, proč se to stalo.
13. Bylo přikázáno, aby byli senátoři ihned informováni o porážce římského vojska.

**19. Přečtěte si text a odpovězte na otázky**  
**Fabulae (Phaedrus, upraveno)**

**PANTHERA ET PASTORES.**

*Solet a **despectis** par referri gratia.*

Panthera imprudens olim in foveam decedit.

Videre<sup>107</sup> agrestes: alii fustes **congerunt**,

alii onerant saxis: **quidam** miseriti

**periturae** misere<sup>108</sup> panem, ut sustineret spiritum.

Nox insecuta est: **abeunt** securi domum,

quasi **inventuri** mortuam postridie.

At illa, vires ut<sup>109</sup> refecit languidas,

veloci saltu fovea sese<sup>110</sup> liberat

et in cubile concito properat gradu.

Paucis diebus interpositis provolat,

pecus trucidat, ipsos pastores necat,

et cuncta vastans saevit irato impetu.

Tum sibi timentes, qui ferae pepercerant,

damnum haud recusant, tantum pro vita rogant.

At illa: Memini, quis me saxo **petiverit**,<sup>111</sup>

quis panem **dederit**: vos timere absistite;

illis revertor hostis, qui me laeserunt. (Phaedr. 3, 2)

107 *Videre*: (= *viderunt*)

108 *misere*: (= *miserunt*)

109 *ut*: zde „jakmile“

110 *sese* (= *se*)

111 *petō, ere, īvi, itum*: zde „napadnout“

**MALAS ESSE DIVITIAS.**

*Opes invisae merito sunt forti viro,  
quia dives arca veram laudem intercipit.  
Caelo receptus propter virtutem Hercules,  
cum **gratulantes** salutavisset deos,  
veniente Plutone, qui Fortunae est filius,  
avertit oculos.  
Causam quaesivit pater.  
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est  
simulque **obiecto** cuncta corrumpit lucro. (Phaedr. 4, 12)*

**PASTOR ET CAPELLA.**

*Nil<sup>112</sup> occultum esse, quod non reveletur.<sup>113</sup>  
Pastor capellae cornu baculo **fregerat**:  
**rogare** coepit, ne **se** domino proderet.  
Quamvis indigne laesa, reticebo tamen;  
sed res clamabit ipsa, quid **deliqueris**. (Phaedr. app. 22)*

**Odpovězte**

1. Určete následující tvary: *periturae, inventuri, gratulantes, fregerat, deliqueris, obiecto, quidam*.
2. Určete tvary *petiverit* a *dederit*. V jakém typu vět se vyskytují? Proč myslíte, že jsou zde použity?
3. Vyhledejte v textu ablativ absolutní.
4. Vyskytuje se v textu nějaké semideponentní sloveso?
5. Najděte v textu substantiva 4. deklinace. V jakém jsou pádu?
6. Ke komu se vztahuje zvrtné zájmeno *se* a ke komu *sese*?
7. Uveďte synonyma k výrazům *despectis, congerunt, rogare, abeunt, petiverit* (synonyma dejte do stejného tvaru).
8. Kladnou spojku *ut* můžete nahradit zápornou.
9. Najděte slova či spojení, která lze nahradit těmito výrazy: *desinite, redeo, traderet, adeunte, in odio mihi est, caedit*.
10. Kdo je označován jako *pater* ve druhé bajce?
11. Odhadněte, jaká místnost se v kláštorech označovala jako „refektář“. Byla to kuchyně, jídelna, studovna, písárna nebo nádvoří?

---

112 *nil* (= *nihil*)

113 *reveletur*: konj. prez., přeložte kondicionálem „co by ne...“.

## Slovní zásoba

|                                 |                                          |
|---------------------------------|------------------------------------------|
| absistō, ere, abstiti, –        | odcházet, přestávat                      |
| baculum, ī, n.                  | hůl                                      |
| capella, ae, f.                 | kozička                                  |
| concieō, ēre, concivī, concitum | shromáždit, svolat, popohnat             |
| concitus, a, um                 | kvapný, rychlý                           |
| cubile, is, n.                  | postel, (u zvířat) pelech, doupě, hnízdo |
| damnum, ī, n.                   | škoda, ztráta                            |
| dēcidō, ere, cidi, –            | padat, spadnout                          |
| haud                            | ne                                       |
| indignē                         | nedůstojně, nečestně, nerad, s nevolí    |
| īnsequor, ī, secūtus sum        | následovat, pronásledovat                |
| intercipiō, ere, cēpī, ceptum   | přerušit, zabránit, brát                 |
| interpōnō, ere, posuī, positum  | vkládat, nechat uplynout                 |
| invīsus, a, um +dat.            | nenáviděný, nepřátelský                  |
| languidus, a, um                | slabý, unavený                           |
| onerō, āre, āvī, ātum           | zatěžkat, naložit, zahrnout (něčím)      |
| panthēra, ae, f.                | pardál, levhart                          |
| pecus, oris, n.                 | dobytek (pův. ovce, pak i kozy a vepři)  |
| Plūtō, ōnis, m.                 | Pluto, bůh podsvětí a bohatství          |
| prōvolō, āre, āvī, ātum         | spěchat, vyrazit, přiběhnout             |
| quamvis                         | ačkoliv                                  |
| recūsō, āre, āvī, ātum          | odmítat, namítat, ohrazovat se           |
| reficiō, ere, fēcī, fectum      | znova dělat, obnovit, opravit            |
| reticeō, ēre, ticuī, –          | mlčet                                    |
| +ak.                            | zamlčet                                  |
| revēlō, āre, āvī, ātum          | odhalit                                  |
| saeviō, īre, iī, itum           | zuřit, vztekat se, řádit                 |
| saltus, ūs, m.                  | skok                                     |
| simul                           | zároveň                                  |
| trucidō, āre, āvī, ātum         | zabíjet, vraždit, ničit                  |
| vēlōx, ōcis                     | rychlý, hbitý                            |

## Živá slova

Asino imitando asinus fies.

Ex nihilo<sup>114</sup> nihil fit.

Fiat iustitia, pereat mundus.

Fiat lux!

Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus.

Hectora<sup>115</sup> quis nosset, si Troia felix fuisset.

Memento mori.

Nescit vox missa reverti.

Oderint, dum metuant.

Odi et amo.

Odi profanum vulgus et arceo.

Poeta nascitur, orator fit.

Quam quisque norit (= noverit) artem, in hac se exerceat.

Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.

|                      |                                             |          |
|----------------------|---------------------------------------------|----------|
| arceō, ēre, arcuī, – | omezovat, bránit, překážet, zde: vyhýbat se |          |
| dum                  | zatímco, dokud; zde: jen když               |          |
| profānus, a, um      | světský, nezasvěcený, všední                | profánní |

114 *nihilo*: tvar ablativu od *nihil*, používaný v některých spojeních

115 *Hectora*: řecký akuzativ jména *Hector*, *oris, m.* „Hektor“